

Az április 10-ei előadás kivonata:

Az Alaptörvény hatálybalépése a bírói jogalkalmazásban sok tekintetben új helyzetet teremtett. A bírói gyakorlat az Alaptörvény szabályait – elsősorban a magyar jogban addig nem ismert egyes új rendelkezésekre tekintettel – sokkal inkább tételes és élő jogként alkalmazza, mint a korábbi alkotmány rendelkezéseit.

Emellett különös jelentősége van annak, hogy az egyedi bírói döntés, de maga a bírói gyakorlat is bírói szervezeten kívüli döntési fórum elé kerülhet, amely önálló alapjogi vizsgálatot végez. Az Alaptörvény hatása tehát kétirányú a bírói jogalkalmazásra, egyfelől direkt hatásként a bírói döntésben való közvetlen norma- részvételt kell megjelölni, másrészt közvetett hatást jelent a bírói gyakorlat befolyásolása az alkotmányjogi panaszjeljárásokon keresztül. E kettős hatás jól nyomon követhető az Alaptörvény 2012-es hatályba lépését követően, ugyanakkor a joggyakorlat-elemzés azt is kimutatta, hogy a karakteresebb hatás az alkotmányjogi panaszok gyakorlata alapján jelentkezik.

Az Alaptörvény hatálybalépésével az alkotmányjogi panasz az Alkotmánybíróság jellegadó hatásköre lett, míg az absztrakt utólagos normakontroll kivételessé vált. Ez a hatásköri változás az Alkotmánybíróság államszervezetben betöltött státuszát is megváltoztatta: inkább bíróság. A valódi alkotmányjogi panasz hatáskör pontos értelmezése óhatatlanul maga után vonja az igazságszolgáltatás függetlensége és az Alkotmánybíróság tevékenysége közti határok megrajzolásának nehézségét.

A bírói utólagos normakontroll alapvető célja, hogy a perbe vitt jogviták eldöntése kapcsán értelmezett/alkalmazott jogszabály jogrendszerbe illeszkedését, alkotmányos minőségét értékelje egy másik, az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó, az alkotmány védelmére hivatott alkotmányos szerv, amely értékelés alapvetően determinálja a bírói jogértelmezést és ezzel a jogvita eldöntését. Az Alaptörvény rendelkezése értelmében a bíró a „törvénynek”, azaz a jogrendnek, közelebről az alkotmányos jogrendnek alárendelten hozza ítéleteit. A bíró tehát nem hozhat olyan ítéleti döntést, amely az Alaptörvénnyel ellentétes jogszabályon, jogi normán alapul. Mivel az alaptörvény-ellenesség megállapítására az Alkotmánybíróság a

felhatalmazott, ezért a bírói kezdeményezés az az intézmény, amely megteremti az általános hatáskörű bíróság és az Alkotmánybíróság közötti kapcsolatot, a dialógust.

A Kúriának egyértelműen arra kell törekednie, hogy erősítse, illetve kiépítse azt a gyakorlatot, amely a bíróságok ítélezési gyakorlatában meghonosítja, illetve erősíti az Alaptörvény szellemét, mivel az alkotmányozó hatalomnak is az volt az egyértelmű célja (a 28. cikkében rögzített elv megfogalmazásával), hogy a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezzék.

A joggyakorlat-elemző csoport véleménye szerint a bírói gondolkodásban fokozottan szükség van egyfajta alapjogi „átalakulásra”, az alapjogi szempontok fokozottabb megjelenítésére. Ez bírói bátorságot is feltételez, lévén a magyar bírói gyakorlat hagyományai az Alaptörvény egyes jogintézményeivel, illetve a konkrét szabályaival nem voltak összhangban. A bírácoknak fokozottan számítaniuk kell alapjogi érintettségű ügyekben az Alkotmánybíróság döntésére, s ezt az alapjogi érintettséget nem csupán konkrét alapjogok felmerülésekor, hanem általában a jogértelmezés során is vizsgálni kell. Az ítélezés azon ágazatai esetében ahol alapjogok konkrétan is érintettek, így különösen a szólás- és véleménynyilvánítás szabadsága, a gyülekezési jog, és a tisztességes eljáráshoz való jog. Különös figyelmet kell fordítani az alkotmányos összefüggésekre, és a kapcsolódó alapjogi gyakorlat feltárására, mivel várható, hogy a bírói döntés alapjogi kontrolljára is sor kerül.

Budapest, 2017. április 6.

Dr. Kalas Tibor